

Prof. zw. dr hab. Krzysztof Jakubiak
Instytut Pedagogiki
Uniwersytet Gdański

Gdańsk, dnia 29 kwietnia 2015 r.

**Ocena dorobku naukowego dra Witolda Wincenciaka
ubiegającego się o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika**

Doktor Witold Wincenciak (ur. w 1942 r.) jest niewątpliwie bardzo zasłużonym dla Łomży i środowiska lokalnego nauczycielem oraz organizatorem oświaty. Całą swoją ponad 45-letnią pracę zawodową związał z oświatą i zawodem nauczycielskim, przechodząc wszystkie szczeble kariery zawodowej. Od 2002 r. jest nauczycielem dyplomowanym w zakładach kształcenia nauczycieli.

Od 1984 r. pracował w szkolnictwie nauczycielskim, pełnił również funkcję dyrektora Studium Nauczycielskiego w Łomży, a po włączeniu Studium Nauczycielskiego w struktury Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie został powołany na stanowisko dyrektora Oddziału Zamiejscowego WSP, a następnie dziekana Wydziału Pedagogicznego w Łomży, gdzie od 1990 r. pracował na stanowisku docenta. Wówczas pod Jego kierunkiem przygotowano 220 prac magisterskich.

W. Wincenciak studia magisterskie – kierunek historia, ukończył w Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku (1977 r.), zaś studia doktoranckie odbył w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy KC PZPR w Warszawie, wieńcząc je w 1982 r. obroną pracy doktorskiej pt. "Rady Delegatów Robotniczych w Polsce" przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ireny Koberdowej.

Habilitant od wielu lat kieruje działalnością łomżyńskich stowarzyszeń naukowych i oświatowych: Towarzystwa Naukowego im. Wagów oraz Społeczno-

Oświatowego Stowarzyszenia "Edukator". Jest również dyrektorem Oddziału Regionalnego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Organizacja ta jest założycielem i od 2011 r. prowadzi Wyższą Szkołę Zawodową Ochrony Zdrowia TWP w Łomży, w której dr W. Wincenciak pełni funkcję rektora.

Kandydat swą wieloletnią, aktywną i twórczą pracą organizatorską niewątpliwie dobrze zasłużył się miastu i społeczności lokalnej, co należy docenić. Mnie osobiście bliska jest Jego inicjatywa powołania w Łomży Izby Pamięci Kształcenia i Doskonalenia Nauczycieli (2009 r.), unikalnej, a pewnie jedynej dotąd placówki tego typu w kraju.

Dr W. Wincenciak będąc z wykształcenia historykiem, wiedzę stricte pedagogiczną zdobywał samodzielnie w toku swej pracy nauczycielskiej, również jako nauczyciel akademicki i kierownik Zakładu Historii i Teorii Wychowania łomżyńskiego Oddziału Zamiejscowego WSP w Olsztynie (1989-1992).

W swojej działalności naukowej dr W. Wincenciak jest głównie historykiem, badaczem dziejów Mazowsza, Podlasia i Kresów Wschodnich, koncentrując swoją uwagę i twórczość na regionie łomżyńskim. Historia regionalna już od wielu lat zdobyła sobie uznanie i miejsce w badaniach historycznych i polskiej historiografii. Nie jest już traktowana jako mniej wartościowa poznawczo. W pracach metodologicznych zwraca się jednak uwagę, by badając rozwój procesów dziejowych o ograniczonym zasięgu, rozpatrywać je na tle szerokiej perspektywy historycznej. W. Wincenciak w swoich pracach nie zawsze tej zasady przestrzegał (np.: książka poświęcona dziejom kształcenia nauczycieli w Łomży).

Z uwagi na fakt, że dr W. Wincenciak jako historyk swoim przedmiotem badań z czasem uczynił zagadnienia szeroko pojętej oświaty, szkolnictwa i kształcenia nauczycieli, wydając kolejne prace z zakresu tej właśnie problematyki, jako badacz stawał się historykiem oświaty i wychowania. Nie jest jednak w środowisku naukowym historyków wychowania znany. Nie należy również do Towarzystwa Historii Edukacji skupiającego czynnych i emerytowanych historyków wychowania. Nie uczestniczył również w żadnej konferencji THE.

Szkoda, że w przygotowanej przez siebie dokumentacji procedury

habilitacyjnej, Kandydat nie dołączył prawidłowo przygotowanego autoreferatu. Habilitant mógłby w nim samodzielnie i autorefleksyjnie dokonać analizy i samooceny własnego dorobku oraz wskazać jego walory poznawcze i znaczenie w historiografii regionalnej, a także ogólnopolskiej. Tej roli w żadnym razie nie spełnia dołączony do dokumentacji "życiorys naukowy" i spis publikacji jako "wykaz osiągnięć w pracy naukowo - badawczej". W ogóle muszę stwierdzić, że dokumentacja nie jest przygotowana starannie. Najlepszym tego przykładem jest fakt, iż w swoim wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, w pkt. 3 jako "osiągnięcie naukowe" podaje tytuł własnej pracy doktorskiej, tak jakby nie doceniał swoich późniejszych książek. (sic). Opierając się na dokumentacji i dołączonych do niej przez Kandydata wybranych publikacji mogę stwierdzić, iż Habilitant jest Autorem prawdopodobnie (opisy bibliograficzne nie są bowiem precyzyjne) 8. prac zwartych – monografii, w tym opublikowanej pracy doktorskiej, spośród których 4. przekazano do oceny i 3. prac zbiorowych, których jest redaktorem bądź współredaktorem.

Kandydat jest także Autorem około 30. rozdziałów w pracach zbiorowych lub artykułów zamieszczonych w periodykach. Część z nich jednak ma charakter popularno – naukowy i została opublikowana w pismach o takim właśnie charakterze, np.: toruńskie "Wychowanie na co dzień". Ponad 40. kolejnych artykułów o charakterze okolicznościowym lub kronikarskim, poświęconych podlaskim gminom ma wyłącznie charakter popularny i opublikowane zostały w latach 1991-1992 w regionalnym tygodniku pt.: "Kontakty".

Nie wszystkie wskazane przez Kandydata publikacje były zamieszczone w pismach recenzowanych, np.: "Ideologia i Polityka", "Ziemia Łomżyńska", a niektóre w pismach jednoznacznie zaangażowanych politycznie, np.: "Z Pola Walki" i "Ideologia i Polityka". Zaledwie jeden artykuł przygotowany został w języku angielskim, ale zamieszczony jest w polskiej pracy zbiorowej wydanej w Lublinie. Znakomita większość artykułów została opublikowana w periodykach naukowych o zasięgu lokalnym, przede wszystkim są to: "Studia Łomżyńskie". Tylko trzy artykuły, niestety bardzo krótkie 1.-2. stronicowe, poświęcone sylwetkom polskich

oświatowców są zamieszczone w "Edukacji Ustawicznej Dorosłych" – czyli w periodyku wykraczającym swym zasięgiem poza region. Habilitant nie ma w swoim dorobku publikacji w formie artykułów naukowych zamieszczonych w periodykach naukowych o zasięgu krajowym bądź czasopismach zagranicznych. Z punktu widzenia wymagań regulaminowych zawartych w rozporządzeniu ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1.IX.2011 r. "W sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego", trudno w ogóle mówić o jakichkolwiek punktacjach dorobku Kandydata, tym bardziej, że wiele spośród artykułów pochodzi z lat 80. i 90. - tych. Dlatego też w niniejszej ocenie tego nie czynię. Podobnie rzecz się ma z wymaganiami nowej formuły recenzji, indeksami JCR, Hirscha i bazą WOS.

Zaledwie około 10. artykułów datowanych jest na lata poprzedniej dekady. Ilościowo, nie jest to dorobek, ani liczny, ani w miarę nowy, przeciwnie – raczej odległy czasowo, a merytorycznie raczej mało istotny. Są to najczęściej krótkie, od 3 do 9-10 stron artykuły dotyczące różnorodnej tematyki, począwszy od rad delegatów robotniczych poprzez regionalistkę kurpiowską, edukację ekologiczną po sylwetki zasłużonych postaci oświaty regionalnej oraz relacje z badań własnych na temat zainteresowań młodzieży narkotykami. Stwierdzam zatem, że dorobek Kandydata w formie artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych trudno uznać za wystarczający na miarę wymogów habilitacyjnych.

Prace redakcyjne Kandydata także dotyczą różnorodnej tematyki: "Idei globalizmu i kultury regionalnej w edukacji", "Nauczyciela przyszłości" i twórczości pedagogicznej Zygmunta Mysłakowskiego". Ważną i wartościową książką jest ta ostatnia, pt.: "Zygmunt Mysłakowski", wydana w 1991 r. Redaktorzy (T. Nowacki i W. Wincenciak) zamieścili w niej oryginalne, źródłowe prace analityczne badaczy twórczości naukowej Z. Mysłakowskiego. Treść tej książki znacznie wykraczała poza ówczesne, a nawet i dotychczasowe ustalenia badawcze. Jest ona godnym upamiętnieniem sylwetki, twórczości oraz zasług tego wybitnego pedagoga.

Dr W. Wincenciak jest bez wątpienia bardzo sprawnym i efektywnym organizatorem działalności naukowej. Jako dziekan łomżyńskiej filii WSP

w Olsztynie zorganizował 3. ogólnopolskie konferencje naukowe: pedagogika C. Freineta (1987), Konstytucja III Maja (1991) i z okazji 100-lecia Zygmunta Mysłakowskiego (1991). Na każdej z nich wygłosił swój referat. Jako istotne w dorobku Kandydata są jego opublikowane wystąpienia dotyczące "obchodów Konstytucji III Maja w okresie międzywojennym" i poglądów "Z. Mysłakowskiego na wychowanie społeczno-moralne". Kolejne osiem konferencji zorganizował już w latach dwutysięcznych także z ramienia organizacji i instytucji, którymi wówczas kierował, a więc kolejno: jako dyrektor Zespołu Kolegiów Nauczycielskich w Ostrołęce, prezes "Edukatora", dyrektor Oddziału TWP i rektor Wyższej Szkoły Ochrony Zdrowia TWP. Konferencje te i ówczesne referaty Kandydata dotyczyły bardzo zróżnicowanej tematyki. Od problematyki kształcenia nauczycieli i współczesnej dydaktyki, poprzez zadania organizacji obywatelskich w zakresie animowania aktywności społecznej i poszukiwania materiałów źródłowych do dziejów Ziemi Łomżyńskiej, po choroby cywilizacyjne XXI wieku. Z kilku konferencji powstały wydawnictwa przedstawiane przez mnie tu wcześniej jako prace redakcyjne Kandydata. Tematykę konferencji należy uznać za ważną, a tak bardzo zróżnicowaną, bo wynikającą ze specyfiki i zadań instytucji, które były ich organizatorami.

Doceniając osiągnięcia organizacyjne i popularyzatorskie Kandydata, również Jego katalog – "Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów" spośród uprawianych przez niego form działalności naukowej na osobną uwagę i wyższą ocenę niż wcześniej tu opisane, zasługują autorskie prace zwarte – monografie.

Pierwsza pochodzi z 1993 roku i zatytułowana jest "Oświata i szkolnictwo północno – wschodniego Mazowsza w latach wojny i okupacji (1939-1945)". Autor kompetentnie przedstawił w niej losy oświaty polskiej w regionie łomżyńskim w czasach radzieckiej i niemieckiej okupacji, ze szczególnym uwzględnieniem prześladowań i represji nauczycieli regionu. Z uwagi na fakt, że źródeł dokumentacyjnych, archiwalnych jest niewiele, szczególnie odnośnie okupacji radzieckiej, walorem badań stały się wywiady przeprowadzone z byłymi nauczycielami. Książka ta niewątpliwie wypełnia lukę historiograficzną dotyczącą

losów regionalnego szkolnictwa w czasach II wojny światowej. Kolejna, nierecenzowana jednak książka pt.: "Łomżyńskie tradycje oświatowe, a szkolnictwo w czas radzieckiej i niemieckiej okupacji (1939-1945)" (Łomża 2001), w porównaniu do poprzedniej, wzbogacona jest o dwa pierwsze rozdziały poświęcone dziejom łomżyńskiego szkolnictwa od końca XVIII wieku do okresu II Rzeczypospolitej, które poprzedzają lepiej niż w książce poprzedniej ustrukturyzowane, choć o tej samej treści, rozdziały dotyczące losów szkolnictwa łomżyńskiego w czasach okupacji niemieckiej i radzieckiej oraz martyrologii nauczycieli.

Znacznie poszerzoną w zakresie terytorialnym badań jest książka W. Wincenciaka pt.: "Szkolnictwo polskie na Kresach Wschodnich w latach 1939-1941" (Łomża - Olsztyn 2004), w której Autor posługuje się bogatszym niż w poprzednich pracach warsztatem naukowym. Sama książka składa się z dwóch części, z których pierwsza poświęcona jest stanowi szkolnictwa, w tym dla mniejszości narodowych, czterech wschodnich okręgów szkolnych w II RP, a druga losom szkolnictwa na ziemiach okupacji radzieckiej i administracji litewskiej na Wileńszczyźnie. Książka ta oryginalna pod względem merytorycznym ma niewątpliwe walory poznawcze, tym bardziej, że faktycznie wypełnia lukę badawczą w odniesieniu do Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej. Stało się to możliwe dzięki wykorzystaniu zasobów z archiwów: Wilna, Grodna, Brześcia, Lwowa, Mińska i Równego, wzbogaconych o informacje pamiętnikarskie i tzw. źródła wywołane.

Należy stwierdzić, iż badania W. Wincenciaka przedstawione w wymienionych książkach wzbogacają stan wiedzy o dziejach szkolnictwa polskiego w czasach radzieckiej i niemieckiej okupacji i to nie tylko, jak w przypadku ostatniej z książek, w wymiarze regionalnym. Znajdujemy w nich także autorskie próby rewidowania niekiedy zbyt jednostronnych ocen dotyczących stanu szkolnictwa we wschodnich okręgach II RP oraz wskazuje na, niewątpliwe jego zdaniem, osiągnięcia ówczesnych władz oświatowych na tych terenach.

Ostatnia z książek przekazana do oceny jest zatytułowana "Kształcenie nauczycieli w Łomży". Zarys dziejów (1914 – 2014), (Warszawa 2012). Zwraca uwagę uwidoczniony na obwolucie fakt, iż książka wydana w 2012 r., dotyczy cezur

czasowych sięgających 2014 r. (sic). Nie najlepiej świadczy to o staranności wydawcy i samego Autora, który jak wynika z części wstępnej tej książki chciał w niej przedstawić 100-letnie dzieje edukacji nauczycieli w Łomży – a rok 2014 ową cezurę zamyka. Książka ta, jak się domyślam szczególnie bliska jest Autorowi, jako nie tylko świadkowi, ale także współtwórcy opisywanych w niej dziejów. W. Wincenciak systematycznie omawia w niej poszczególne szkoły, poczynając od przedwojennych łomżyńskich seminariów nauczycielskich, poprzez powojenne Liceum Pedagogiczne i Technikum Przemysłowo – Pedagogiczne, Studium Nauczycielskie, Oddział Zamiejscowy WSP w Olszynie, po współczesne kolegia nauczycielskie. Badania prezentowane w tej książce mają charakter faktograficzny i opisujący, jednak mają swoją wartość dokumentacyjną, rejestrując i ocalając od zapomnienia nie tylko dawne, ale i te w ostatnich latach wygaszane instytucje kształcenia nauczycieli w Łomży.

Podsumowując dokonaną tu opisową ocenę dorobku naukowego dra W. Wincenciaka, jako niezadawalającą oceniam Jego twórczość jako Autora artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych. Wobec możliwości organizacyjnych jakie miał i nadal ma Kandydat piastując różne funkcje kierownicze, skromny jest Jego dorobek jako redaktora prac zbiorowych, poza wyróżnioną przeze mnie książką poświęconą 100-letniej rocznicy urodzin Zygmunta Mysłakowskiego. Dorobek w zakresie organizacji konferencji, a przede wszystkim popularyzatorski oceniam jako więcej niż dobry. Najwyżej cenię, jak stwierdziłem to już wcześniej, dwie książki Habilitanta poświęcone łomżyńskiej oświacie i szkolnictwu w latach wojny i okupacji oraz losom polskiego szkolnictwa na Kresach Wschodnich w latach 1939-1941.

Na tej podstawie w byłej – tzw. "starej" procedurze habilitacyjnej mogłyby być podstawy do wnioskowania o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów przewodu. Zobowiązany jednak jestem, jako recenzent nowymi wymogami obowiązującymi w obecnej procedurze habilitacyjnej, regulowanymi przepisami cytowanego już przeze mnie wcześniej rozporządzenia ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1.IX.2011 r., szczególnie paragrafami: 3,4 i 5. Zgodnie

z określonymi w nich wymogami doceniam fakt wyróżnienia Kandydata nagrodą prezesa ZG ZNP za książkę poświęconą oświacie i szkolnictwu Północno – Wschodniego Mazowsza w latach wojny i okupacji (Łomża 1993 r.). Kandydat także został wyróżniony nagrodami uczelnianymi i lokalnymi.

Z dokumentacji Kandydata nie wynika jednak by brał udział w projektach i programach naukowych i dydaktycznych krajowych lub międzynarodowych. Nie jest członkiem rad redakcyjnych i naukowych czasopism i nie pełnił funkcji promotora pomocniczego, ani nie odbywał staży naukowych. W Google Scholar w latach 1989 – 2015 odnotowano zaledwie pięć cytowań, spośród których cztery to autocytowania Kandydata. Habilitant nie spełnia więc wielu wymogów stawianych obecnie w procedurach habilitacyjnych. Dlatego też, biorąc pod uwagę dokonaną tu ocenę dorobku naukowego Kandydata, szczególnie ocenioną tu negatywnie twórczość w formie artykułów naukowych oraz brak spełnienia wskazanych tu wymogów obowiązujących w procedurach habilitacyjnych, stwierdzam, że Kandydat swoim dorobkiem nie spełnia w sposób wystarczający warunków określonych w artykule 16. ustawy "O stopniach naukowych i tytule naukowym" z dnia 14.III.2003 r. i przywołanym tu rozporządzeniu ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W konsekwencji nie wnioskuję o nadanie dr Witoldowi Wincenciakowi stopnia naukowego doktora habilitowanego.